

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ "ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА"**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова Приймальної комісії

_____ Г.О. Оборський
(підпис)

_____ 2022 р.

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ
для вступу на навчання за освітньо-науковим рівнем доктора філософії
зі спеціальності **033 «Філософія»**

Частина 1

Історія філософії

1. Історичні передумови виникнення та розвитку філософії. [22, 32, 33, 34]
2. Філософія, її об'єкт і предмет. [32, 33, 34]
3. Основні проблеми філософії. [32, 33, 34]
4. Світогляд, його сутність і структура. [32, 33, 34]
5. Основні історичні типи світогляду. [32, 33, 34]
6. Роль філософії у формуванні культури сучасного спеціаліста. [32, 33, 34]
7. Основні функції філософії та їх роль у суспільстві. [32, 33, 34]
8. Філософія Стародавньої Індії та Китаю.
9. Антична філософія: характерні риси. [22, 34]
10. Атомізм Левкіппа — Демокріта — Епікура — Лукреція. [22, 34]
11. Філософія Платона та Аристотеля. [22, 34].
12. Патристика, схоластика, апологетика, теоцентризм. [22, 34].
13. Філософські ідеї в культурі Київської Русі. [8,11].
14. Філософія Т. Аквінського. [22, 34].
15. Характерні риси філософії Відродження. [22, 34].
16. Природничо-наукові погляди Н. Коперника, П. Кеплера, Дж. Бруно, Г. Галілея. [22, 34].
17. Характерні риси філософії Нового часу. [22, 34].
18. Філософія Р. Декарта та Б. Спінози. [22, 34].
19. Теорія пізнання Д. Локка. [22, 34].
20. Філософія Д. Берклі та Д. Юма. [22, 34].
21. Філософія Просвітництва XVIII ст. [22, 34]
22. Києво-Могилянська Академія. Філософія Просвітництва в Україні. [8,11].
23. Філософія І. Канта та сучасність ("Критика чистого розуму"). [22, 34, 58].
24. Характерні риси німецької класичної філософії. [22, 34, 58].
25. Філософія Г. В. Ф. Гегеля. [22, 34, 58].
26. Антропологізм філософії Л. Фойєрбаха. [22, 34, 58].
27. Філософські погляди Г. Сковороди [8,11].
28. Особливості української духовності у XIX ст. Кирило-Мефодіївське товариство [8,11].
29. Соціально-філософські погляди Т. Шевченка, М. Драгоманова, Л. Українки, І. Франка [8,11].
30. «Філософія серця» П. Юркевича. [8,11].
31. Основні течії сучасного філософського світогляду. [22, 34].
32. Сутність філософії марксизму та неомарксизму. [22, 34].
33. Характерні риси філософії психоаналізу та неофройдизму (З. Фройд, А. Адлер, Е. Фромм) [22, 34].

34. Філософія неомізму (Е. Жільсон, Ж. Марітен, К. Войтило) .[22, 34].
35. Філософія неопозитивізму та постпозитивізму (М. Шлік, Р. Карнап, Б.Рассел, Л. Вітгенштейн, К. Поппер, Т. Кун, І. Лакатос) .[22, 34].
36. Філософія екзистенціалізму (С. К'єркегор, М. Гайдеггер, К. Ясперс, Ж.-П. Сартр, А. Камю, Г. Марсель) .[22, 34].
37. Сенс та призначення історії (К. Ясперс). .[22, 34]
38. Філософська герменевтика (Ф. Шлейєрмахер, В. Дільтей, Г.-Г. Гадамер, П. Рікбор) .[22, 34].
39. Феноменологія Е.Гусерля.[22, 34].
40. Розуміння соціуму М.Веберером.[22, 34] .

Частина 2

Основні теоретичні проблеми філософії

1. Онтологія. Філософське поняття буття, його основні форми.[19, 20,32, 33, 34]
2. Сутність та зміст соціального буття. [32, 33, 34]
3. Поняття «рух», «матерія». [32, 33, 34].
4. Поняття «простір» та «час» у сучасній науці[32, 33, 34].
5. Філософські проблеми теорії відносності А. Ейнштейна[32, 33, 34].
6. Філософія про загальний зв'язок та розвиток матеріального й духовного світу[32, 33, 34].
7. Антропологія. Генезис філософських поглядів.[6]
8. Антропосоціогенез.[6]
9. Основні передумови виникнення свідомості людини[32, 33, 34].
10. Свідомість, мислення, мова. Функції мови[32, 33, 34].
11. Основні функції свідомості[32, 33, 34].
12. Основні закономірності формування особистості[32, 33, 34].
13. Гносеологія як теорія пізнання[32, 33, 34,37].
14. Логіка чуттєвого пізнання, його основні форми[32, 33, 34].
15. Логіка раціонального пізнання та його основні форми[32, 33, 34].
16. Сутність сенсуалізму, емпіризму, раціоналізму та ірраціоналізму[32, 33, 34].
17. Філософське вчення про істину[32, 33, 34].
18. Проблема істини як центральна проблема гносеології[32, 33, 34].
19. Методологія. Поняття «метод» [32, 33, 34].
20. Діалектика та її альтернативи. .[32, 33, 34,37]
21. Історичні форми діалектики.[32, 33, 34,37]
22. Категорії «Науки логіки»Гегеля як категоріальний апарат класичної науки. [32,33,34, 37,52].
23. Категорії «протилежність», «протиріччя» [32, 33, 34,52]..
24. Категорії «кількість», «якість», «міра» [32, 33, 34, 52].

25. Категорії «заперечення», «заперечення заперечення» [32, 33, 34,52].
26. Категорії одиничного, особливого, загального[32, 33, 34,52].
27. Категорії сутності та явища[32, 33, 34,52]..
28. Категорії причини та наслідку[32, 33, 34,52].
29. Категорії змісту й форми[32, 33, 34,52].
30. Категорії частини та цілого[32, 33, 34,52].
31. Категорії елементу, структури, системи[32, 33, 34,52].
32. Епістемологія. Емпіричне й теоретичне в науковому пізнанні[32, 33, 34]..
33. Методи емпіричного рівня пізнання[32, 33, 34]..
34. Форми емпіричного рівня пізнання [32, 33, 34].
35. Методи теоретичного рівня пізнання. [32, 33, 34].
36. Форми теоретичного рівня пізнання[32, 33, 34].
37. Наука, її сутність, структура та функції. [32, 33, 34].
38. Роль науки у прогнозуванні й вирішенні глобальних проблем сучасності. [32, 33, 34].
39. Праксеологія. Практика, її основні форми та функції. [32, 33, 34].
40. Специфіка пізнання соціальної реальності. [2, 3, 7].

Частина 3

Соціальна філософія. Духовна сфера буття суспільства

1. Співвідношення соціальної філософії з іншими суспільними науками. [2, 3, 7]
2. Культура та цивілізація[2, 3, 7,34].
3. Теорія формацій як модель розуміння соціуму[2, 3, 7,34].
4. Формаційний та цивілізаційний аналіз суспільства[2, 3, 7,34].
5. Основні функції соціальної філософії. [2, 3, 7]
6. Сутність глобальних проблем сучасності[2, 3, 7].
7. Екологічні проблеми сучасного соціуму[2, 3, 7,34].
8. Демографічна проблема як глобальна проблема сучасного соціуму[2, 3, 7].
9. Матеріальне буття людини та суспільства[2, 3, 7,34].
10. Суспільне виробництво, його сутність і структура [2, 3, 7,34].
11. Поняття революції. Духовна та соціальна революція [2, 3, 7].
12. Сутність науково-технічної революції, її наслідки[2, 3, 7].
13. Соціальна сфера буття суспільства. [2, 3, 7,34]
14. Поняття соціальної структури соціуму. Поняття «спільнота» [2, 3, 7,34].
15. Етнос, нації та національні відносини[2, 3, 7,34].
16. Сім'я як мікросоціальна спільнота[2, 3, 7,34].
17. Гендерні проблеми у сучасному соціумі[2, 3, 7].

18. Духовна сфера буття суспільства[2, 3, 7,34].
19. Поняття політичної сфери буття суспільства[2, 3, 7,34]..
20. Політика та політичні відносини у суспільстві[2, 3, 7,34].
21. Політична система та політична організація суспільства[2, 3, 7,34].
22. держава: ознаки, сутність, форми та функції[2, 3, 7, 31].
23. Духовне буття людини та суспільства[2, 3, 7,34].
24. Суспільна свідомість, її сутність, структура, рівні[2, 3, 7,34].
25. Ідеологія, суспільна психологія, масова свідомість[2, 3, 7,34].
26. Моральна свідомість[2, 3, 7, 31, 34].
27. Правова свідомість[2, 3, 7, 31].
28. Естетична свідомість та мистецтво[2, 3, 7,34].
29. Специфіка сучасного відродження релігії. Віра та духовність. [2, 3, 7,34].
30. Діалектика матеріальної та духовної культури[2, 3, 7].
31. Соціальні функції культури[2, 3, 7].
32. Індивідуальне, загальнолюдське, національне та інтернаціональне у розвитку суспільства. [2, 3, 7].
33. Аксиологія у системі культури. [2, 3, 7, 23].
34. Цінності як визначальні характеристики людського буття. Людина у системі цінностей [2, 3, 7, 23, 31, 34].
35. держава та громадянське суспільство.[31]
36. Структура громадянського суспільства.[31]
37. Загострення глобальних проблем сучасності та їх вплив на процес розвитку людства[2, 3, 7,34]..
38. Сене людського буття. Діалектика матеріального та духовного[2, 3, 7,34]..
39. Перспективи та прогнози розвитку людства[2, 3, 7,34]..
40. Прогрес і регрес. Критерії соціального прогресу. Гуманістична орієнтація прогресу. [2, 3, 7,34].

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДІ ВСТУПНИКА

для вступу на навчання за освітньо-науковим рівнем доктора філософії

зі спеціальності **033 «Філософія»**

Підсумковий бал за завдання фахового випробування складається з оцінки за три запитання екзаменаційного білету.

Кожне запитання оцінюється:

80 балів за перше запитання екзаменаційного білету з історії філософії;

60 балів за друге запитання білету з теоретичних проблем філософії;

60 балів за третє запитання білету з проблем соціальної філософії.

Максимальна сума балів на відповіді на всі питання білету дорівнює 200. Якщо сума балів за відповіді на питання білету менше, ніж 100 балів, або вступник здав чистий аркуш відповіді, робота не атестується, випробування вважається таким, що не складене, у відомості встановлюється позначка «не склав». Позитивно складене випробування оцінюється за шкалою від 100 до 200 балів.

Література

1. Алексеев П. В., Панин А. В. Философия: Учебник для вузов. / Алексеев П. В., Панин А. В. — М.: Наука, 1996. — 406 с.
2. Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія / Андрущенко В. П., Михальченко М. І. — К.: Парапан, 1996. — 309 с.
3. Барулин В.С. Социальная философия: Учебник. 2-е изд. / Барулин В.С. / — М.: Наука, 2000. — 311 с.
4. Блецкан М. І., Логойде В. М. Філософія, онтологія, гнесеологія, діалектика: Курс лекцій / Блецкан М. І., Логойде В. М. — Ужгород, 1999. — 299 с.
5. Введение в философию: Учебник: В 2 ч. / Под ред. И. Т. Фролова. / Фролов И.Т. — М.: Наука, 1990. — 333 с.
6. Головка Б. А. Філософська антропологія // Головка Б. А.— К.: Основи, 1997. — 210 с.
7. Горак А. І. Філософія / Горак А. І.— К.: Парапан, 1998. — 180 с.
8. Горський В. С. Історія української філософії: Курс лекцій / Горський В.С. — К.: Основи, 1996. — 307 с.
9. Гуревич П. С. Основы философии: Учеб. пособие. / Гуревич П. С. — М.: 2000. — 209 с.
10. Зубов А. Б. История религий / Зубов А. Б. — М.: Наука, 1977. — 201 с.
11. Історія філософії України: Підручник / М. Ф. Тарасенко, М. Ю. Русин та ін. / Тарасенко М.Ф. — К., 1994. — 311 с.
12. Канке В. А Философия: Учебник для вузов. / Канке В. А — М.: Наука, 2001. — 302 с.
13. Кондзьолка В. В. Філософія історії / Кондзьолка В. В. — Львів, Акрополь, 1996. — 401 с.
14. Краткий философский словарь / Под ред. А. П. Алексеева / Алексеев А.П. — М.: Наука, 1998. — 390 с.

15. Кульчицький О. Основи філософії і філософських наук / Кульчицький О. — Львів, Акрополь, 1995. — 198 с.
16. Мир філософії. Книга для читання. — М.: Наука, 1991. — 200 с.
17. Мотрич Н. С. Соціальна філософія: Курс лекцій / Мотрич Н. С. — К.: Парапан, 1998. — 170 с.
18. Основи сучасної філософії: Учеб. для вузів. — 3-е изд. — СПб.: Наука, 2001. — 189 с.
19. Петрушенко В. Л. Філософія: Курс лекцій. / Петрушенко В. Л. — Львів, Акрополь, 2001. — 280 с.
20. Причепій Є. М., Черній А. М., Гвоздецький В. Д., Чекаль Л. А. / Філософія: Посібник Причепій Є. М та ін. — К.: Основи, 2001. — 209 с.
21. Проблема человека в Западной философии. — М.: Наука, 1988. — 301 с.
22. Розова Т.В., Чорна Л.В. Людина. Культура. Філософія (Проблема людини в європейській філософії). Книга 1. Підручник. — Київ – Одеса: Освіта України, 2015. — 328 с.
23. Ручка А. А. Соціальні цінності і норми/ Ручка А. А. — К.: Парапан, 1976. — 245 с.
24. Современная западная философия: Словарь. — М.: Наука, 1991. — 261 с.
25. Современная философия. Словарь и хрестоматия. — Ростов-н/Д, Интеллект, 1991. — 211 с.
26. Спиркин А. Г. Философия: Учебник/ Спиркин А. Г.— М., 2000. — 256 с.
27. Философия: Учеб. пособие. — 2-е изд. / Под рук. Ю. В. Осичнюка, В. С. Зубова / Осичнюк Ю.В. — М.: Наука, 1997. — 234 с.
28. Философия: Учебник / Под ред. проф. В. Н. Лавриненко / Лавриненко В.Н. / — 2-е изд. — М., 1998. — 270 с.
29. Философская энциклопедия: В 5 т. — М.: Наука, 1970. — 506 с.
30. Философский энциклопедический словарь // Под. ред. Фролова И.М. / Фролов И.М. — М.: Наука, 1983. — 520 с.
31. Філософія права: навч. посіб. / за заг. ред. О.Г. Данільяна / Дпнільян О.Г. — К.: Хрінком Інтер, 2002. — 272 с.
32. Філософія: Підручник / За ред. М. І. Горлача, В. Г. Кременя, В. К. / Голач М.І. — Харків: Рибалка, 2000. — 296 с.
33. Філософія: Підручник / І. В. Бичко, І. В. Бойченко та ін. / Бичко І.В. — К.: Парапан, 2001. — 301 с.
34. Філософія: Підручник / Под ред. І. Ф. Надольного / Надольний І.Ф. — К.: Парапан, 2001. — 280 с.
35. Чанышев А. Н. Курс лекций по древней и средневековой философии / Чанышев А. Н. — М.: Наука, 1998. — 457 с.
36. Чижевський Д. Нариси з історії філософії в Україні/ Чижевський Д. / — К.: Основи, 1992. — 345 с.

37. Шинкарук В.И. Единство диалектики, логики и теории познания / В.И. Шинкарук. – К. : Наукова думка, 1977. – 366 с.
38. Шкода В.В. Вступ до філософії права / Шкода В.В. - Харків: Фоліо, 1996. – 234 с.
39. Щёкин Г. В. Социальная философия / Щёкин Г. В. — М.: Нака, 1996. – 321 с.

Допоміжна

40. Антология мировой философии: В 4 т. — М.: Мысль, 1969–1975. – 607 с.
41. Аристотель Метафизика: В 4 т. / Аристотель — М.: Наука, 1983. – 432 с.
42. Асмус В. Ф. Античная философия / Асмус В. Ф. — 3-е изд. — М.: Наука, 2001. – 453 с.
43. Батай Ж. Теорія релігії / Жорж Батай – К.: Основи, 2001. – 190 с.
44. Бердяев Н. А. О назначении человека / Бердяев Н. А. — М.: Наука, 1993. – 543 с.
45. Блинников Л. В. Великие философы: Словарь-справочник / Блинников Л. В. — 2-е издание. — М.: Наука, 1994. – 342 с.
46. Бубер М. Два образа веры. / Бубер М. – М.: Наука, 1995. – 345 с.
47. Бутенко А. П., Шкрєба А. А. Диалектика общественного развития. / Бутенко А. П., Шкрєба А. А. – М.: Наука, 1987. – 124 с.
48. Быстрицкий Е. К. Бытие человека в культуре / Быстрицкий Е. К.— К.: Махаон, 1992. – 127 с.
49. Бэкон Ф. Новый органон: В 2 т. / Бэкон Ф. — М.Наука, 1972. — 457 с.
50. Вернадский В. И. Философские мысли натуралистов / Вернадский В. И. — М.: Наука, 1988. – 157 с.
51. Гегель Г.В.Ф. Философия права / Гегель Г.В.Ф. – М.: Мысль, 1990. – 342 с.
52. Гегель Ф. Наука логики: В 14 т. / Гегель Ф. / — М.: Мысль, 1959. – 657 с.
53. Гегель Ф. Философия истории. / Гегель Ф. — СПб.: Астрель, 1993. – 234 с.
54. Гельвеций К. О человеке / Соч.: В 2 т. / Гельвеций К.— М.: Наука, 1974. – 257 с.
55. Герасимчук А. А. Філософські основи менеджменту: Курс лекцій. / Андрій Герасимчук — К.: Парапан, 1992. – 342 с.
56. Гердер И. Г. Идеи к истории философии человечества / Гердер И. Г. / — М.: Мысль, 1977. – 236 с.
57. Грушевський М. С. Хто такі українці і чого вони хочуть / Грушевський М. С. — К.: Наукова думка, 1991. – 192 с.
58. Гулига А. В. Немецкая классическая философия. / Гулига А. В.— М.: Мысль, 1986. – 360 с.
59. Дейвіс Б. Вступ до філософії релігії / Дейвіс Б. – К.: Парапан, 1996. – 323 с.
60. Декарт Р. Рассуждение о методе // Соч.: В 2 т. / Декарт Р. — М.: Мысль, 1989. — 620 с.
61. Доброхотов А. А. Категории бытия в классической западноевропейской философии / Доброхотов А. А.- М.: Наука, 1984. – 230 с.
62. Енгельс Ф. / Діалектика природы // К. Маркс, Ф. Енгельс. / Твори — К.: Наукова думка, 1977. – 387 с.

63. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. / Оксана Забужко – К.: Основи, 2002. – 120 с.
64. Зотов А. Ф. Современная западная философия: Учебник. / Зотов А. Ф. — М.: Наука, 2000. – 340 с.
65. Ильенко Э. В. Философия и культура. / Ильенко Э. В. — М.: Наука, 1991. – 231 с.
66. Ильин В. В. Теория познания. Эпистемология. / Ильин В. В. / — М.: Наука, 1994. – 321 с.
67. Камю А. Бунтующий человек. / Альбер Камю — М.: Мысль, 1990. – 210 с.
68. Кант И. Критика чистого разума. Соч.: В 6 т. /Кант И. — М.: Мысль, 1963. — 321 с.
69. Кант И. Пролегомены Соч.: В 6 т. / Кант И. — Т 4 - М.: Мысль, 1965. – 300 с.
70. Кленнер Г. От права природы к природе права. / Кленнер Г. – М.: Наука, 1988. – 280 с.
71. Колінгвуд Р. Дж. Ідея історії. / Колінгвуд Р. Дж. — К.: Основи, 1991. – 209 с.
72. Копнин П. В. Диалектика, логика, наука. / Павел Копнин / — М.: Наука, 1973. – 304 с.
73. Крымский С. Б. и др. Эпистемология культуры. / Крымский С. Б. — К.: Основи, 1993. – 209 с.
74. Кузнецов В. Н. Французский материализм XVII в. / Кузнецов В. Н. — М.: Наука, 1991. – 305 с.
75. Культура, человек и картина мира. — М.: Наука, 1987. – 208 с.
76. Лекторский В. А. Субъект, объект, познание. / Лекторский В. А. — М., 1980. – 298 с.
77. Ленін В. І. Матеріалізм і емпіріокритицизм // Повн. збір. творів. / Ленін В. І. — Т 7. – М.: Наука, 1985. – 305 с.
78. Леонтьев А. Н. Деятельность, сознание, личность. / Леонтьев А. Н. — М.: Наука, 1977. – 300 с.
79. Лук'янець В. С., Соболев О. М. Філософський постмодерн. / Лук'янець В. С., Соболев О. М. — К.: Основи, 2001. – 208 с.
80. Лукьянов А. Е. Становление философии на Востоке. / Лукьянов А. Е. — М.: Мысль, 1987. – 207 с.
81. Мамардашвили М. К. Как я понимаю философию? / Мамардашвили М. — М.: Наука, 1991. – 306 с.
82. Маркс К. Тезисы о Фейербахе. // Соч. в 6 т. // К. Маркс, Ф. Энгельс. — М.: Наука, 1989. – 204 с.
83. Морен Б. Втрачена парадигма. Природа людини. / Морен Б. — К.: Основи, 1995. – 190 с.
84. Ницше Ф. Соч.: В 2 т. / Ницше Ф. / — Т. 2. - М., 1990. – 290 с.
85. Ортега-и-Гассет. Что такое философия? / Ортега-и-Гассет. — М.: Наука, 1991. – 284 с.
86. Пролеев В.С. Духовность и бытие человека. / Пролеев В.С. — К.: Наукова думка, 1992. – 129 с.
87. Сартр Ж. П. Стена. / Сартр Ж. П. — М.: Мысль, 1991. – 186 с.
88. Современные зарубежные теории познания. / Под ред. Копылова С.В. / Копылов С.В. — М.: Наука, 1992.- 309 с.

89. Соловьев В.С. Чтение о Богочеловечестве. Русская идея. / Соловьев В.С. – М.: Наука, 1972. – 308 с.
90. Сорокин П. Человек, цивилизация, общество. / Питирим Сорокин — М.: Политиздат, 1991. – 306 с.
91. Спиркин А. Г. Сознание и самосознание. / Спиркин А. Г.— М.: Мысль, 1972. – 239 с.
92. Тейер де Шарден П. Феномен человека. / Тейер де Шарден П. — М.: наука, 1988. – 302 с.
93. Томпсон Ж. Философия религии / Томпсон Ж. – М.: Наука, 2001. – 210 с.
94. Фейербах Л. Сущность христианства / Избранные филос. произведения / Людвиг Фейербах – М.: Мисль, 1995. – 123 с.
95. Философия истории: Антология. / Под. ред. Кривко Е.В. / Кривко Е.В. — М.: Наука, 1995. – 407 с.
96. Философия. Религия. Культура // Критический анализ современности. // Под ред.. Кравчук Л.П. / Кравчук Л.П. – М.: Наука, 1997. – 409 с.
97. Фихте И. Назначение человека / Йоган Фихте — Минск : Самиздат 1997. – 206 с.
98. Франк С. Л. Смысл жизни // Духовные основы общества / Франк С. Л. — М.: Мысль, 1996. – 409 с.
99. Франк С.Л. Реальность и человек / Франк С.Л. – М.: Наука, 1997. – 302 с.
100. Фрейд З. Введение в психоанализ: Лекции. / Фрейд З. — М.: Наука, 1990. – 407 с.
101. Фромм Э. Бегство от свободы. / Фромм Э. — М.: Мысль, 1990. – 309 с.
102. Хабермас Ю. Демократия. Разум. Нравственность. / Хабермас Ю. – М.: Наука, 1995. – 309 с.
103. Хайдеггер М. Время и бытие / Хайдеггер М. — М.: Мысль, 1993. – 507 с.
104. Чаадаев П. А. Философские письма / Чаадаев П. А. — М.: Мысль, 1989. – 309 с.
105. Черній А. Онтологія духовності / Черній А. – К.: Основи, 1996. – 204 с.
106. Чичерин Б. Философия права / Чичерин Б. – М.: Наука, 1991. – 306 с.
107. Швырев В. С. Научное познание как деятельность / Швырев В.С. — М.: Наука, 1988. – 189 с.
108. Шевченко В. І. Концепція пізнання в українській філософії / Шевченко В. І. — К.Основи, 1995. – 308 с.
109. Ясперс К. Смысл и назначение истории / Ясперс К. — М.: Мысль, 1991. – 400 с.